

Autoeraketaren pentsamendua kapitalismo osteko agertokietara begira

Jokin Bergara Eguren

Mondragon Unibertsitateko HUHEZI Fakultateko irakaslea

Noraino luzatu daitezke mugak? Galdera hori ez dio sarritan egin izan bere buruari liberalismo ekonomikoaren iturritik elikatutako gizarteak. Haztearen inperatiboa zainetaraino sartu zaio Barne Produktu Gordinaren hazkuntzaren liluran bizi den gizarte garaikideari, dena da balioan jargarri, aberastasunaren pilaketari ekarpena egin diezaiokeen hornigai. Non daude, ordea, mugak? Trantsizio energetikoaren gaiak erdigune mediatikoa hartu duen garaiotan, agian komeni zaigu Erromako Klubeko informeari begiratu azkar bat ematea, 1972an egina. Hazkuntzaren mugen inguruan oso garbi idatzi zuten txostena osatu zuten zientzialariek: biztanleria, energia, kontsumoa, industria produkzioa eta beste hainbat faktore kontuan hartuz, abiadura eta erritmo berean jarraituz gero egon zitezkeen ondorio posibleak iradoki zituzten. Bistan da kasu gehiegirik ez zietela egin, nahiz eta 1972an egindako aurreikuspenak betetzen ari diren geroz eta oihartzun handiagoarekin.

Bada, nola ulertu dezakegu krisi ekologikoak zabaltzen digun agertoki historiko berria autoeraketatik? Zein pentsamendu oinarri indartu behar genituzke gaurko errealitatearen argazki osotu eta aberatsagoa edukitzeko?

Erantzunetan arakutzen hasi aurretik, beharrezkoa zaigu une batez gaia nondik begiratzen dugun gogoetatzea, zein ikuspuntu epistemologikotik abiatzen garen gaurko gizartea ulertzeko zehaztea ezinbesteko ariketa baita, baldin eta zintzoak izan gura badugu analitikoki.

Begirada materialistaren inguruan

Pare bat mende atzera joango naiz, beraz, argi pixka baten bila, uste baitut gaia zein puntutatik enfokatu erabakitzeko oinarriak bertan daudela. Horretarako Renduelesek (2016) materialismoaren eta idealismoaren artean egiten duen irakurketa ekartzea bereziki interesgarria zaigu, are gehiago trantsizio ekosozialak azalpen zehatz eta finduak eskatzen dituen garaiotan.

Renduelesek azaltzen duenez, materialismo historikoaren jatorrira begira jartzen bagara, Marx eta Engelsek beren gaztaroan posthegeliarrekin (idealistekin) edukirikoz eztatidetatik datorren kontzeptua dela identifikatuko dugu. Eztabaida metafisiko-

filosofikoa bainoago, sustrai politikoa zuen eztabaida izan zen, gaurkotasun handia duena. Zergatik? Ondokoa zen eztabaidaren mamia:

Hegelen idealismoak zerikusi gutxi du entitate paranormal-espiritual baten existentziarekin, *espíritu* hitza erabiltzen zuenean giza razionaltasunari egiten zion erreferentzia, hau da, gure intersubjektibotasunari. Espiritu hori, beraz, errealitatean gorpuzten da edozein formako objektutan, liburu bat, konstituzio bat, doktrina erlijioso bat, zubi bat... izan daiteke. Giza arrazoimena modu ezberdinetan azaleratzen da errealitatean, alegia. Idealismoak planteatzen duena da espiritu horrek baduela autonomia bat, berehalakotasun bat, ezin daitekeena azaldu gorpuztu duen objektuaren bidez soilik. Nolabait, sorkuntza gaitasun subjektiboa da idealistentzat historiaren bilakaeraren iturria, horrek eragiten ditu historian aldaketak. Materialistekin izan zuten eztabaidak, beraz, berehalakotasun subjektibo horri aitortzen zaion pisuarekin du zerikusia: zerk eragiten du gehiago aldaketa historikoetan, errealitate materialak (ibildide luzekoak eta eraldaketari erresistenteak direnak) edo subjektibotasunaren-arrazoimenaren sorkuntza gaitasun dinamikoak?

Hori da Marx eta Engelsi interesatu zitzaiena, hegeliar-idealistek defendatzen zuten eraldaketa sozialak batez ere esku-hartze kulturalarekin izango duela zerikusia; gaurko berbetan, mentalitate/jokabide aldaketarekin. Hegeliarrek Alemaniako modernizazio prozesua diseinatu nahi izan zuten, subjektibotasunen eta mundu ikuskeren aldaketak beste guztia ekarriko zuela sinetsirik. Funtsean, ez zuten nahi Frantziak eta Ingalaterrak pasa zituzten prozesu ekonomiko eta politiko gatazkatsuak pasatzerik (gillotina frantziarrek, eta ingelesek herrialdea fabrika zabar/kutsakorrez bete zuten). Hortaz, alemaniarrek modernizazio 'hobetua' egin zezaketela uste izan zuten hegeliarrek, prozesu gatazkatsurik pasatu gabe, gizarte aurreratu, garbi eta ondo kudeatu batera iritsiko zirela.

Zergatik azaldu hori guztia? Bada, idealismoak defendatu izan duen kokapen epistemologiko horrek gaurkotasun handia du, mundu neoliberallean. Geure gizarteak indibiduoaren autonomia goستن du etengabe, oinordekotza materialaren pisua gutxietsiz.

Materialismoak ekartzen digun potentzialtasunetako bat bada begirada luzeko azalpenak ahalbidetzen dizkigula; aldaketa soziohistoriko garrantzitsuenetan beti dago faktore material funtsezko bat, eraldaketaren prozesu soziala hauspotu duena. Erronka klimatikoak begien aurrean jartzen digun muga materiala hain da garbia, ezen ikuspegi materialistatik heldu beharko baitiogu gaiari. Bestela esanda, etorriko den trantsizio ekosoziala subjektibotasunen mentalitate aldaketa batekin konponduko dela uste izatean jai daukagu, ez dago kontzientziazio kanpaina edo hezkuntza proiekturik hori konpondu dezakeenik, oinarri materialetatik abiatzen ez bagara. Kontuz, ez gara esaten ari faktore kulturalak garrantzirik ez duenik, errazegia litzateke bitartekaritza kulturalaren (hezkuntza, kazetaritza, kultur adierazpide ezberdinak...) eragin-indarra gutxiestea.

Arrasateko Kooperatiba Esperientzian (AKE) identifikatua dagoen balio kooperatiboen galerak, adibidez, zerikusi handia du oparotasun materialaren gizartearen etorrerarekin; kooperatibisten eraldaketa antropologikoa lotua dago premiatik oparotasunerako jauzi materialarekin. Balio postmaterialistak zabaldu dira,

hain justu, Inglehart-ek esango lukeenez. Politologo estatubatuarrak eginiko ikerketa ezagunean, balio postmaterialen zabaltze orokortua identifikatu zuen mendebaldar gizarteetan. Estatistika zorrotzaren bidez frogatzen du *lana-etxea-familia* paradigma erori dela, eta jendeak beste zerbait bilatzen duela bere egunerokoan: errealizatzea, ondo sentitzea, gustuko duzuna egitea... Gatazka materialen garrantziaren galera prozesua gertatu da, nolabait. Inglehartek bere lanean ondorioztatzen du kezka materialak garai batean zeukan lehentasuna ez izateak klase borrokaren ahultzea dakarrela eta norbanakoaren mireste zein gorespen prozesu bat abiarazten duela. Hain justu, Euskal Herriak eman duen praktika autogestionario zentraletako batean, Arrasaten, balio horiek aztertu eta identifikatu dira (Azkarraga 2007).

Krisi ekosozialaren mugarrria

Horrenbestez, badago gaurko euskal gizartearen egoerara jaurti daitekeen galdera jadanik klasiko bat: hobekuntza materialak eta indar produktiboen garapenak gizarte aurreratuago, harmoniatsuago eta finduago bat ahalbidetzen du? Interesgarria zaigu puntu honetan historiaren filosofia progresista-idealista egin zaion kritika ezaguna ekartzea, batez ere Frankfurtoko Eskolako kideek egin. Progresuaren ideia bera zalantzan jartzen du ikuspuntu horrek, Hegelek eta Marxek Ilustrazioaren oinordetzatik egindako afirmazio hori, hain justu: «gizakion historiak bukaera zoriontsu baterako norabide ukalezina dauka». Frankfurtarrek, Bigarren Mundu Gerrako esperientzia traumatikoa pasa eta gero, ezin zuten korrante hori onartu; hau da, Auschwitz posible egin zuen gizarte ezin liteke ulertu giza razionaltasunaren garapenaren emaitzatzat. Ikuspuntu idealista-progresistatik defendatuko dute subjektibotasunen eta moralaren garapenak ongizate kolektiboko egoerara hurbilduko gaituela eta gizakiak historian zehar egiten dituen akatsak agertoki aurreratuago, finago eta garatuagora iristeko ordaindu beharreko kostua direla. Bada, frankfurtarrek zuzenean baztertu zuten hurbilpen hori, esanez kontzentrazio-esparruak eta holokaustoa ezin zitezkeela ulertu giza razionaltasun perfektuagora iristeko bidean ordaindu beharreko bidesari gisara. Adornok eta Horkheimerrek *Ilustrazioaren dialektika*-n formulatutako esaldi famatuak modu ederrean laburbiltzen du korrante hori:

Gizateria, egiazko baldintza humanoak izatera iritsi ordez, basakeria modu berri batean erortzen da.

Zer gertatzen da krisi ekosozialarekin? Bada, planeta bera bilakatzen dela kontzentrazio-esparru, toki ez bizigarri. Bestela esanda, ez dago modurik krisi ekologikoa aukera gisa ikusteko, ezin da inon sostengatu badatorren aldaketak ikuspuntu global batetik potentzialtasun berriak irekiko dituela. Potentzia subjektibo sortzaileek euren gaitasunak zuzentzeko aukera izango dutela idealista porrokatuenak ere ezingo du defendatu. Renduelesen irakurketari jarraiki, agertzen den muga materiala sekula baino garbiagoa da. Ezingo da ikuspeirik eraiki «arrazoimenaren garapena/progresua» kolapso ekologikoarekin lotzetik, arrazoiketa oso perbertsoa ez bada behintzat.

Hortaz, nahiko adostasun dago arrazoi materialek ostera ere historiaren eraldaketa sakonak ekarriko dituztela esatean. Gizarte errealitatea dinamikoa eta aldakorra izaki, ezin dezakegu aurreikuspen garbirik egin gizarteek erronka sistemikoari modu antolatuan edo kaotikoan erantzungo ote dioten argitzeko. Gaur iristen zaizkigun zantzuak behintzat oso kezkarriak dira: modu autoritarioen gorakada (ekofaxismoa, gatazka eta gerren berpizte esanguratsua...) eta aldaketa klimatikoaren erritmoen azkartzea (Mediterraneoan planetaren osotasunean baino %20 azkarrago ari dira igotzen tenperaturak batez beste).

David Harvey geografoak dioenez, agian postkapitalismorako trantsizioa nolakoa izango den irudikatu gura badugu, feudalismotik kapitalismorako trantsizioa nolakoa izan zen begiratu beharko dugu. Oso prozesu korapilatsua izan zen, dimentsio ezberdinetan gauzatu zena era nahiko desordenatuan, bai ertz material objektiboan zein ertz subjektiboan. Beraz, agian umiltasun gehiagorekin jokatu behar dugu, jakinik aldaketa sozial historiko esanguratsuenak eremu oso ezberdinetatik etortzen direla (ekonomikotik, kulturaletik, politikotik...), dimentsio bakoitzean bere erritmoak dituela eta modu kaotiko xamarrean elkarlotzen direla.

Adi, ez gara esaten ari soilik arrazoi materialek eragiten dutela aldaketa sozialetan. Lehenago azpimarratu bezala, aldagai kulturala ere hortxe dago, ebidentea da, eta eraldaketa azkartu edo moteldu dezake. Gizarte eraldaketaren soziologiak oso ongi aztertu izan du hori. Marxek berak ere, materialismo historikoaren sortzaileak, aztertzen du, nekazaritza gizarteek kapitalismorako trantsizioa nola egin zuten azaltzean:

Ez da nahikoa lan-baldintzak alde batetik kapital gisa aurkeztea eta beste aldetik beren lan-indarra soilik saldu dezaketen pertsona gisa. Euren borondatez saltzera behartzea ere ez da nahikoa. Ekoizpen kapitalistaren garapenean langile klase zehatz bat sortzen da, zeinak *hezkuntzatik, tradizioetik eta ohituratik* ekiten duen. Horregatik, ekoizpen modu horrek dituen eskakizunak *naturalizat jotzen ditu, ebidenteak bailiran berez.* (Marx 1975 [1867]: 922)

Marxen kide gertukoena berak ere, Friedrich Engelsek, erroitik ukatzen zuen indar ekonomikoak soilik direla historia baldintzatzen dutenak. Marxi idatzitako gutun batean zioenez: «Hori esatea zentzugabea da, adierazpen abstraktu bat, esanahirik ez duena» (Eagleton 2011: 112). Marxismoaren hasieretatik bertatik, beraz, ulertu izan da historiaren garapena askotariko faktoreen nahasketaren emaitzatzat. Subjektibotasunak eta mundu ikuskerek garrantzia dute, nola ez. Edozein azalpen soziologikok behar luke kontuan hartu funtsezko aldagai hori; are, marxismoaren historia bera asko hurbildu izan da gizarte errealitatea ulertzeko modu kulturalistetara, batez ere Lehen Mundu Gerraren esperientzia eta gero. Gramscirengan era nahiko garbian ikusten da, eta Frankfurteko Eskolako kideengan zer esanik ez.

Hortaz, nola uztartu badatorren eraldaketa material ukaezin hori autoeraketaren logikan? Zein prozesu sozial abiatu daiteke Euskal Herrian gizarte antolatuaren bidez, Azurmendiren eta Arizmendiarrietaren bulkadari jarraituz, bestelako ordena sozialera hurbildu gaitzakeena?

Aipatu dut krisi ekologikoaren inguruan iristen ari zaizkigun adierazleak oso kezkarriak direla justizia sozialaren klabeen gertatuko den eraldaketa batean itxaropena gordetzeko. Baina mahai gainean jarri behar dut ostera ere gizarte

errealitatearen dinamikotasuna, aldakortasuna eta geure iker-objektuak daukan alde arriskutsu baina aldi berean eder hori: geure begietatik ihes egiten daki. Esaterako, 68ko Maiatza inork ez zuen imajinatu ere egiten hilabete batzuk lehenxeago. 2011ko maiatzaren 15arekin ere berdintsu, ez zen egon hori etortzen ikusi zuen gizarte aztertzaile bakar bat ere. Beraz, arrazoiketa hori gaur egunera ekarriz, ez dakigu zer ari den beratzen geure gizartearen azpikorronteetan; prozesu ikusezinak eta aurreikusten oso zailak dira, baina edozein unetan egin dezakete jauzi gizarte bizitza publikoaren lehen lerrora.

Bestela esanda, ez gara esaten ari gertaera berezi batek eraldaketa historiko bat martxan jarriko duenik. Foucault zaleek edo Nietzscheren jarraitzaileek ez bezala, uste dugu historia ez dela gertaera isolatuen, istripu edo kasualitateen emaitza.

Badaude kausa-ondorio kate batzuk historiaren garapena norabide batetik edo bestetik gidatzen dutenak, korapilatsuak direnak oso, identifikatzen eta azaltzen oso zailak, agian; eta hor dugu erronka, kate horiek zein diren ondo detektatu eta deskribatzen.

Ondasun komun garaikidea, ertz askotako korapiloa

Alabaina, une batez gaurko gizartearen ezaugarrietara begiratzea interesgarria da, Arizmendiarrietak bizi, sentitu eta aldarazi zuen gizarte fordistarekin zerikusi gutxi baitu. Klasikoa da jada *The Tragedy of the Commons* testua, Garret Hardin liberalak idatzia, non azaltzen duen zergatik ondasunen kudeaketa komunak porrot egingo duen behin eta berriro, gizakiaren alde berekoia aldaezintasuna erabiliz horren justifikaziorako. Ordea, Elinor Ostrom historiagileak testu ezagun batekin erantzun zion, esanez esperientzia historiko ugari daudela ondasunen kudeaketa komunak arrakastatsuak izan direnak, kooperazioa behin eta berriz praktikatu dutenak, hain justu. Hardin interpelatuz, dio berak izan beharko lukeela esperientzia historiko horiek zergatik funtzionatu duten azaldu beharko lukeena.

Kontua, ordea, komunei buruzko eztabaida garaikidean, hauxe da: Ostromek aipatu zituen esperientzia horiek guztiek gizarte trinko, mugatu eta gertukoari egiten diotela erreferentzia. Harreman sozial sendoak eta denboran iraunkorrak dira komunaren esperientzia arrakastatsu horien guztien aurrebaldintza. Bistan da gaur oso bestelako agertokia dugula aurrean. Gizarte indibidualizatuagoak dira, atomizatuagoak eta uneoro eteten dabilzan harreman sozialez ezaugarrituak. Kapitalismoaren etxean bizitzeak gizarte lotura trinkoen ahultzea dakar, oldarraldi neoliberalak ondotoxo erakutsi digu.

Nola da posible, beraz, edozein esperientzia kolektibo autoeraturik, testuinguru berri honetan? Bistan da konplexutasuna biderkatu egiten dela, gobernantza sistema askoz sofistikatuagoak behar direlako; esaterako, Ostromek azaltzen dituen esperientzia komunek ez dute osasungintza publiko unibertsalaren (ondasun komuna) moduko erakunde modernorik aipatzen; horri gehitzen badiogu testuinguru atomizatu eta identitate postmodernoen gorakada, buruhaustea oraindik eta korapilatsuagoa da. Esperientzia kooperatiboarekin ere berdintsu, komun-kooperatiboaren eraikuntza horrek behar ditu gaurko gizarte ezaugarrien konplexutasunak, kontraesanak eta

bereizketa sozialak bere baitan xurgatu, autoeraketan ibilbide emankorra duen herriak erakundetze are sofistikatuagoak diseinatu behar ditu. Arrazoiketa horretatik, beraz, hauxe ondorioztatu liteke era nahiko garbian: baldin eta XXI. mendeko gizartearen konplexutasunetik 'komunen' eraikuntza efektiboa lortu gura badugu, arau-multzo, burokrazia eta erakundetze gehiago beharko dugu. Burokrazia zentzu weberiarrean ulerturik, ongizate publiko-komuna mantentzeko sistema efiziente gisa ulertu beharko genuke 'burokrazia gehiago' terminoa.

Indibidualismoa, simetria moralerantz

Badago gutxitan aipatzen den soziologo bat, oso interesgarria, gaurko jokabideen inguruan oso tesi interesgarria daukana, Robert Bellah. Sennett-ek (2006) ere oso ondo azaldu izan du taupada sozialaren aldaketa zein norabidetan lerratu den, baina Bellahek indibidualismo moten inguruko sailkapen originala bezain fina du (Bellah 2007).

Soziologoak egiten duen sailkapenean, gizarte eta ekonomia bizimolde berrian bi indibidualismo mota gailentzen dira bereziki. Batetik, indibidualismo utilitarioa legoke, *Homo economicus* klasikoa. Bere helburua oparotasun materiala lortzea da; kostu-etekin kalkulua egiten arituko da etengabe, kapitala pilatzeko biderik aproposena bilatzen saiatuko da. Ikuspuntu horrentzat, gizartea merkatu erraldoi bat da, non bakoitzak bestearekin lehiatu behar duen kokapen sozioekonomiko ona lortu eta beharrak asetzeko. Denoi etortzen zaigu burura profil horretako norbait, klasiko xamarra jada.

Bigarrenik, eta hau egiten zaigu interesgarriago, indibidualismo espresiboa deituko diona dago, 'ni' estetikoki mirezgarria sortzeko bokazioa duena. Norbanakoaren sentimenduetan arakatuko du indibidualismoaren ertz horrek; bere ekintza oro autoerrealizaziora, bizipen aberatsak edukitzera eta bere buruaren ezagutzan sakontzera bideratua egongo da, hau da, bere buruan etengabe inbertituko duen gizabanakoa dugu. Indibidualismo mota hori ere oso ukigarria da, autolaguntza liburuak pentsamendu positiboaren falaziaz gainezka daude. Nolabait, autosorkuntza, norbere gaitasunen autoikertze eta kreatibitatearen goraipamen hori oso arriskutsua suerta daitekeela iradokitzen du autoreak.

Hain justu, indibidualismo espresiboaren gorakadak eta balio postmaterialisten zabaltzeak zerikusi handia dute gizarte antolatuaren desmobilizazioarekin. Bakoitzak «gustuko duen hori» edo «ongi sentiarazten duen hori» egin behar duen etika gailentzen da. Adibide enpiriko bat jartzearren, prozesu hori oso garbi ikusten da herrigintzaren, auzolanaren edo nazioarteko kooperazioaren eremuan. Esaterako, herrian 'auzolaneko erreka garbiketa' badago, jendeak «ongi sentiarazten duelako» edota «nire kontzientzia lasaitzen didalako» joaten dela dio; Konpromiso sozial eta politikoarekin ere antzeratsu gertatzen da: hartzen duen esanahi sozialak hautu indibidualtzat jotzen du, ez egin beharreko kontu moral gisa. Simetria morala ezartzen da Lesbosera laguntzera doanaren eta hondartzan oporrak pasatzen dituenaren artean, hautu indibidual legitimoak dira biak. Bestela esanda, kooperantea edo auzolanean aritzen denak ez du gailentasun moralik lortzen gaurko gizartean, berak bere burua ondo sentitzeko erabiltzen duen mekanismoa da, margoketa tailerrera doanaren parekoa. Hori da gure portaerak eta

ekintzak esanahiz hornitzeko nagusitu den modua; auzolanean aritu denak ez dio esaten hondartzan egon denari: «Bai, nik asteburua erreka garbitzen pasa dut eta zuk berdina egin beharko zenuke».

Arizmendiarrietaren garaian, ekintza normatiboki gidatua zegoen, seguruenik kristautasunarekin lotura estuan. Ez zegoen simetria moralik ekintza batzuen eta besteen artean, «honela jokatu behar da» nahiko garbi bat gailentzen zen komunitate kooperatiboan. Normatibitate edo moralitate hori gure modura berreskuratzea dagokigula uste dut, edozein esperientzia sozialen biziraupenak behar baitu konpromisoaren iturritik edan. Beste hitz batzuetan, emantzipazioarekin edo autoeraketarekin lotzen gaituena eskubideak bezainbeste dira betebeharrak; erantzukidetasuna funtsezkoa da gaurko gizarte errealitate hauskor eta indibidualista espresiboan. Normatibitate horrek alienazio ttantta bat behar du, ezin gara gure burua etengabe interpelatzen egon ea egiten ari garenak «betetzen gaituen», «gustuko dugun» edo «hori den egin nahi duguna». Bada, erronka ekosozialarekin ere antzeko jokabideak sustatzea dagokigu, ez 'buenismoaren' edo 'altruismoaren' zentzuan; aitzitik, indibidualismoari kontrajartzen zaiona konpromisoaren ideia da, hau da, arau zehatz batzuekin besteengana ezinbestean lotuak gaudela onartzeko ariketa, eta guztien ongizatearen eraikuntza abiatzen da lotura horietatik.

Lotura sozial horiek ez dira momentuan batek dituen lehentasunen edo desiren araberrakoak izango, norbanakoarengandik harago doaz. Uler bedi ondo, ez dugu esan gura geure burua komunitate itxi batera kondenatu behar dugunik, are, esango nuke badaudela antolakunde eta harreman batzuk (familia zapaltzaileak, erakunde ilun eta itxiak, sekta ezberdinak...) bertatik ihes egitea eskatzen dutenak, zalantzarik ez dago horretan. Baina bai egin behar genuke elkarrekin nola bizi nahi dugun galderari erantzuna bilatuko dion ariketa kolektiboa. Bulkada hedonista edo nartzisistetatik baino, arau kolektiboetatik abiatuko diren jokabideak behar ditugu.

Berrindartze komunitarioa

Nolabait, krisi ekologikoak eskatuko du berrindartze komunitario bat; baliabide faltak eraginda eta mugikortasuna modu esanguratsuan murriztuta, gertuko komunitateak hartuko du ostera ere protagonismoa edozein pertsonaren bizi-ibilbidean. Horrenbestez, berrindartze horretan Arizmendiarrietaren pentsamendu eta praktikak oinarri sendoak jar ditzake, gizarte antolatua indibidualismo espresibotik atera eta hankak oinarri material-kolektiboetan jarritz.

Razionaltasun ekonomikoa eta razionaltasun espresiboa ez lirarteke ezabatuko, bestelako razionaltasun etiko-demokratiko zabalagoan murgildu baizik; bakoitzak izan ditzala bere zaletasun eta gustuak, noski (nahiz eta Bourdieuk maisuki erakutsi zigun horiek ere indar eta kokapen sozialek baldintzatzen dituztela gehienbat). *Talka energetiko eta klimatikoak sortuko dituen gabezia sozial zein ekonomiko berriei erantzun biribilena atal organizatibotik soilik etor daiteke, Gizabere kooperatiboa-n badugu zer ikasi handia hortik.*

Uste dut Arrasateko Kooperatiba Esperientzia badela azaldu berri dugun guztia bere erara biltzen duen esperientzia interesgarria. Gobernantza sistema konplexua, elkartasun mekanismo instituzionalizatuak dituen, erakunde publikoetatik kanpo antolatutako esperientzia autoeratu... Alabaina, postazkudearen paradigmatic birpentsatua izatea dagokio, bere muga materialetatik. Oreka sozial eta ekologikoa elkarri oso modu estuan loturik dauden bi hanka baitira. Arrasateko kooperatibismoak izan beharko luke, beraz, krisi ekologikoaren aterabideei begira, euskal pentsamendu eta praktika autogestionarioak begiratu beharko lukeen gun zentralerako bat. Ziurrenik, Arizmendiarrietak pentsatu eta ekin zuen garaiko marko kontzeptualak ez zion erronka klimatikoaren gainean teorizatze tarterik laga, nahiz eta Erromako Klubeko txostena 1972koa izan. Biosfera mugatuaren ideiatik pentsatu behar da autoeraketa eta garapen-aahalduntze komunitarioa, hasieran aipatu dudana muga material ukaezin horretatik.

Arizmendiarrietak formulaturiko esaldi ezagun bat gaurkotzeak baluke zentzurik materialtasunak ostera ere erdigunea hartuko duen testuinguruan. Hala zioen abadeak Azurmendik jasotako esaldian: «Ogia niretzat, arazo materiala da; baina ondokoaren ogia arazo espiritual da ezinbestez». Agian gaur horrela birformulatu behar genuke: «Ogia niretzat arazo materiala da, eta ondokoaren ogia ere arazo materiala da ezinbestez».

Bibliografia

- Azkarraga, Joseba (2007): *Nor bere patroia. Arrasateko kooperatibistak aro globalaren aurrean*, Gasteiz, Eusko Jaurlaritza.
- Bellah, Robert (2007): *Hábitos de corazón*, Madril, Alianza Editorial.
- Eagleton, Terry (2011): *Por qué Marx tenía razón*, Bartzelona, Península.
- Inglehart, Ronald (1991): *El cambio cultural en las sociedades industriales avanzadas*, Madril, CIS.
- Marx, Karl (1975 [1867]): *El capital. Crítica de la economía política*. Lehen liburua, III. liburukia. Madril, Siglo XXI.
- Rendueles, César (2016): *En bruto. Una reivindicación del materialismo histórico*, Madril, Catarata.
- Sennett, Richard (2006): *La corrosión del carácter. Las consecuencias personales del trabajo en el nuevo capitalismo*, Bartzelona, Anagrama.

JAKIN
Martin Ugalde Kultur Parkea
Gudarien etorbidea, 29
20140 ANDOAIN
943 21 80 92
jakin@jakin.eus
www.jakin.eus